

Pillanatkép: Ecuador 1920-ban

Szente-Varga Mónika¹

Abstract **Snapshot: Ecuador in 1920.** The book *El Ecuador en el centenario de la independencia de Guayaquil, 9 de octubre de 1920. 1820–1920* [Ecuador at the centenary of the independence of Guayaquil, 9th of October, 1920. 1820–1920] was published in a bilingual, Spanish–English edition in New York on the occasion that the harbour had been freed from Spanish colonial rule a hundred years before. The volume targeted the reading public of the United States, and more specifically, the business circles. First, it offered a short written account of the country, which was followed by more than 150 pages of photographs. Via the pictures, we might catch a glimpse of Ecuador in 1920. We can also observe the way the elite of Guayaquil presented its city and country, and, moreover, what they wanted us to see.

Keywords modernization, Guayaquil, transportation, banking system, exportation

Bevezetés

Ecuador Dél-Amerika legkisebb országai közé tartozik, ugyanakkor rendkívül változatos domborzati és éghajlati viszonyok jellemzik. Fő régiói az amazonasi terület, a hegyvidék (Sierra), a tengerpart (Costa) és az 1832-ben megszerzett Galapagos-szigetek. Ez a sokszínűség gazdaságilag előnyösnek tűnhet, a 19. században azonban inkább hátrány volt, mivel nagyban hozzájárult Ecuador és gazdasága töredezettségéhez. A belső kohézió hiánya kis híján az ország felbomlásához vezetett a függetlenedés után mindössze harminc évvel, az 1850-es évek végén, s később is kedvezett a szomszédos Kolumbia és Peru területi ambícióinak.

A Csendes-óceán felé néző Ecuador sokáig marginális, egyfajta elfelejtett területnek számított Dél-Amerikán belül. Ezen a Panama-csatorna megnyitása változtatott – némileg. Egyrészt megkönnyítette az ecuadori termékek Európába szállítását, másrészt gyakoribbá vált az, hogy az amerikai kontinens Csendes-óceáni partvidékén közlekedő hajók ecuadori kikötőkben megálljanak, például Guayaquilben vagy Esmeraldasban. Ecuadorról azonban még így is nagyon keveset lehetett tudni. Részben ezen kívánt változtatni az *El Ecuador en el centenario de la independencia de Guayaquil, 9 de*

¹ Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar,
Email: szevamani@gmail.com

octubre de 1920. 1820–1920 (Ecuador 1920-ban, Guayaquil függetlenségének [1920] centenáriumán) című kötet, amely abból az apropóból látott napvilágot New Yorkban (!) kétnyelvű, spanyol–angol változatban, hogy a kikötő száz éve szabadult fel a spanyol gyarmati uralom alól. A munka elsősorban az amerikai egyesült államokbeli olvasóközönséget, azon belül is az üzleti élet szereplőit célozta meg. Ecuador először írásos formában, majd több mint 150 oldalon keresztül fényképek segítségével mutatta be. A felvételek révén bepillantást nyerhetünk a korabeli Ecuador életébe, illetve azt is megfigyelhetjük, hogy a guayaquili elit milyennek látta illetve láttatta saját városát és országát.

Kezdetek és dicső elődök

Az első öt fénykép a függetlenségi harcokhoz köthető. A spanyol koronától való elszakadás hosszú, több éves, 1809 és 1822 között zajló folyamat eredménye volt.² Ezután alakult meg Nagy-Kolumbia, majd ennek szétesésekor, 1830-ban maga Ecuador. A kötetben szereplő első felvétel természetesen Guayaquilhez és az 1820-as eseményekhez köthető, hiszen ezek adták a könyv apropóját. A fényképen az 1820. október 9-iki harcok hőseinek emlékműve látható. Ezután egy quitói felvétel található, amely a függetlenségi mozgalom kezdetéhez kalauzol bennünket: a rajta szereplő szoborcsoport az 1809-es megmozdulások résztvevőinek állít emléket. A következő fényképek révén vissza is térünk Guayaquilbe. Újabb művészeti alkotások következnek: Simón Bolívar, José Antonio de Sucre és José Joaquín de Olmedo szobrai. Utóbbi az 1820-as megmozdulások meghatározó alakja, majd a megalakuló Guayaquil szabad tartomány vezetője egészen Nagy-Kolumbia megszületéséig. Később Guayaquil polgármestere lett. A kötetben szereplő első felvételek révén tehát felelevenedik a múlt. Megjelennek azok a személyek, akikre az ecuadoriak büszkék, akik a függetlenségi harcok hősei, egyúttal a jelen emberének példaképei; akik a formálódó ecuadori identitás részét képezik.

Meglepő viszont, hogy ezeket a művészeti alkotásokat mind európai – olasz, francia, spanyol és katalán – szobrászok készítették. Sorrendben: 1) Agustín Querol, Cipriano Folgueras Doiztúa és José Montserrat Portella; 2) Lorenzo és Francisco Durini; 3) Giovanni Anderlini; 4) Augusto Faggioni Vanuncci és 5) Jean Alexandre Falguiere. A szobrok többsége is európai műhelyben készült, csak befejezésük után szállították őket a tengeren túlra. Ha a növényzettől, s bizonyos részletektől, mint például az ecuadori címer vagy a kondor, eltekintünk, azt is hihetnénk, hogy az öreg kontinensen járnak. Bár a szobrok a spanyol koronától való elszakadás megünneplésére készültek, az európai ízlést és művészeti irányzatokat tükrözik. Az ecuadori elit számára (még mindig) Európa volt a mérce.

A hatodik felvétel Pedro Carbo szobrát mutatja. Augusto Faggioni Vanuncci alkotása. Carbo (1813-1894) már a függetlenségi harcok idején született, és az önálló Ecuador életében játszott jelentős szerepet, mind politikai téren, mint képviselő, szenátor, miniszter majd elnökjelölt, illetve kulturális-tudományos területen. Fő műve a *Páginas de la historia del Ecuador* [Lapok Ecuador történetéből]. Gazdag magánkönyvtárral

² Ezért a centenáriumi megemlékezések és ünnepek is több időpontban, 1909 és 1922 között zajlottak. Ezekről részletesen, lásd, Bustos Lozano, Guillermo 2010. La conmemoración del primer centenario de la independencia ecuatoriana: los sentidos divergentes de la memoria nacional, *Historia Mexicana* LX, 1, 473–524 és Carcelén Cornejo, Ximena – Compte Guerrero, Florencio és del Pino Martínez, Inés 2006. Ecuador en el centenario de la independencia, *Apuntes* XIX, 2, 236–255.

rendelkezett, ezt szülővárosának, Guayaquilnek ajándékozta, így vetette meg a városi könyvtár alapjait. Az intézmény néhány oldallal később szerepel is a fényképek között. Olmedóhoz hasonlóan, Carbo szintén Guayaquil polgármestere volt. Személye a könyvben átmenetet képez a múlt és a jelen [1920] között.

Városok és épületek

Carbo szobra után köz- és egyházi épületek következnek a könyv lapjain. Látható az elnöki palota, a képviselőház, a szenátus épülete, a Sucre színház és a csillagvizsgáló (Quitóból), Guayaquil esetében pedig többek között a város főbb templomai, a püspöki palota, a helyi múzeum, a városi könyvtár, a kórház, a laboratórium és az árvaház.

A kórház szerepeltetése nem véletlen. Guayaquilnek sokáig igen rossz híre volt, hívták a Csendes-óceán bűzös leheletének is. Edward Whymper (1840-1911) hegymászó és utazó például így írt a kikötőben töltött napokról: „Bizonyos szempontból egyedül voltam, de mégsem társaság nélkül. Az élet csodálatos bősége elüldözte szememről az álmot, s mikor az végre megérkezett, csak nyugtalan, trópusi alvás következhetett. Egerek szaladgáltak éjjel, parányi hangyák rajai hatoltak be mindenhova. A mohó patkányok csócsálását a szúnyogok ’gyengéd muzsikája’ nyomta el. Eme őslakosok mellett, jelentős ingázó népeiséggel is számolni kellett. Összességében ötvenféle ízeltlábút gyűjtöttem össze egyetlen szállodai szobában.”³ Whymper, aki kiváló illusztrátor volt, könyvéhez rajzot is készített, „velük osztottam meg az ágyamat” címmel. A képen 35 számozott rovar – köztük skorpió – szerepel.

Karl Wiener,⁴ aki korábban, 1877-ben látogatott Guayaquilbe, ekképpen vélekedett: „Az élénk tárulól látvány gyönyörűségét azonban elfelejtjük, mihelyt orrunkat az a rossz szag üti meg, amelyet a parton rothadó gyümölcs, a hullámoktól kivetett döglött hal, a kikötő kocsmáinak sok piszkos konyhája és a folyónak [Guayas] a tengerártól és apálytól hol betakart, hol kitakart iszapja terjeszt.”⁵

A városban gyakoriak voltak a járványok. A kosz és a megfelelő higiéniai viszonyok hiánya az útleírások kedvelt és elválaszthatatlan részeivé váltak. Ugyanakkor Ecuador gazdasági súlypontja a Costa felé toldott el, hiszen a felfutó exportcikkek (így pl. a kakaó) többségükben a partvidék ültetvényes monokultúráihoz kötődtek.⁶ Guayaquil nemcsak a legfontosabb export-import kikötővé,⁷ hanem az ország gazdasági központjává

3 Whymper, Edward 1892. *Travels amongst the Great Andes of the Ecuador*, London: John Murray, 1892, 391. [Fordítás SZ.V.M.]

4 (Bécs, 1851 – Rio de Janeiro, 1913).

5 Wiener Károly [é.n.]. A cacao honában, in: Simonyi Jenő (vál.): *Az új világ. Kalandozások Amerika művelt és vad vidékein. Utirajzok és életképek kiváló utazók leírásaiból*, Budapest: Singer és Wolfner, 201–204.

6 1900 és 1920 között Ecuador összes kivitelének a 94 százalékát adták a tengerparti területek. Baquero Méndez, Daniel – Miele López, José David 2014. Los ‘booms’ en perspectiva: cacao y banano, *Foro Economía Ecuador*, Revista de Análisis y de Divulgación Científica de Economía y de Empresa, <http://foroeconomiaecuador.com/fee/los-booms-en-perspectiva-cacao-banano/>, letöltés: 2015. augusztus 3.

7 Guayaquil egyszerre volt a legfontosabb kakaókikötő és az országba érkező importárúk legfőbb fogadóhelye. A Costa és a Sierra régióit az Andok vonulatai szinte teljesen elzárták egymástól. Ezért gazdaságaik párhuzamosan működtek, minimális interakcióval. A hegyvidék inkább észak és déli irányban kereskedett, az egyre népesebb tengerparti területnek pedig egyszerűbb és olcsóbb volt külhonból importálni az élelmiszert, mint a Sierrából szállítani, például öszvérkaravánok segítségével. A Sierra és a Costa közötti kereskedelmi kapcsolatok hiánya hozzájárult a két régió közötti feszültséghez. Utóbbinak további oka az volt, hogy a vámokat, amelyek az országnak jelentős bevételt biztosítottak, főleg Guayaquilben szedték be, a pénz azonban utána Quitóba, a fővárosba, a központi kormányhoz került. Ráadásul az ország exportjának oroszlánrésze is a tengerparti zónából származott. A *costeños*

nőtte ki magát. A további fejlődés egyik legfontosabb kerékkötőjévé azonban épp a gyakori betegségek és járványok váltak. A kakaó-boom teremtette anyagi háttér lehetőséget nyújtott Guayaquil egészségügyi helyzetének (ivóvíz, csatornázás) javítására. Ennek érdekében – a könyv alapján – az ecuadori kormány komoly erőfeszítéseket tett. Neves külföldi szakértőket hívott és igénybe vette a Rockefeller Foundation segítségét is. Nem volt elég azonban élhetőbbé és egészségesebbé tenni a várost, ezt a külfölddel is tudatni kellett, hogy azok a nagy tengerjáró hajók, amelyek idáig inkább elkerülték a kikötőt, odamerészkedjenek, velük együtt pedig természetesen egyre több külföldi kereskedő, cég és befektető. Nem véletlen tehát, hogy a jubileumi kiadvány szöveges része kiemelten foglalkozik Guayaquil járványügyi viszonyaival: a sárgalázról – okai, terjedése – 4 oldalon keresztül olvashatunk. Ebben az átfogó országtanulmányban, amely kitér Ecuador történelmi és társadalmi hátterére, ismerteti az ország földrajzi, földtani, vízügyi és klimatikus viszonyait, gazdasági és kulturális aspektusait, mindössze a következő szerepel kövér betűkkel szedve: „Az utolsó haláleset, amelyet Guayaquilben sárgaláz miatt regisztráltak”. Másfél évvel ezelőtt volt, fejeződik be az 1921-ben íródott mondat.

Bár a kötet címe alapján (*El Ecuador en el centenario de la independencia de Guayaquil, 9 de octubre de 1920. 1820-1920* (Ecuador 1920-ban, Guayaquil függetlenségének [1920] centenáriumán), Ecuadorot kívánja bemutatni az olvasóknak, az is érezhető, hogy az ünneplő, ezáltal a könyv apropójául szolgáló város játssza majd a főszerepet. Guayaquil mellett még Quito mutatkozik gyakran, a többi város viszont alig jelenik meg. A Sierra-Costa, Guayaquil-Quito dualitás a műben is felfedezhető.

A fényképeken látható guayaquili és quitói épületek egy része a gyarmati időszakból származik, míg számos már a 19. századhoz köthető. Például a Nemzeti Színház 1877 és 1886 között építették a fővárosban, Franz Schmidt német építész tervei alapján. Nevét a pichinchai csata győzteséről, José Antonio Sucre-ról kapta. Az európai operaházakhoz szándékosan hasonló épület kívül neoklasszikus, belül barokk stílusú. A csillagvizsgálót Gabriel García Moreno elnöksége alatt 1873-ban, Dél-Amerikában másodikként hozták létre. Mintául a bonni csillagvizsgáló szolgált.

Az épületfotókon érdekes részleteket figyelhetünk meg. Ilyenek például a toronyórák, utcai lámpák (közvilágítás), villamossín, aszfaltozott utcafelületek vagy gépkocsik. Utóbbiak különösen feltűnőek az elnöki palotánál. Egy tucat parkoló autót lehet összeszámolni előtte. A kötetben a gépkocsik a fejlődés és a jövő hírnökei.

Közlekedés

A könyv központi aspektusa a modernizáció. Az infrastruktúrát érintő változások részletes ismertetésre kerültek. Felvételeket láthatunk utcákról, utakról, hidakról, vasútvonalakról, illetve a guayaquili kikötőről és mólóról, közben természetesen vízi közlekedési eszközökről, az egyszerű csónakoktól, a folyami hajókon és tengerjárókon keresztül a vitorlás- és gőzhajókig.

A modernizáció klasszikus időszaka Ecuadorban az 1895-ös liberális forradalommal kezdődött, és elsősorban Eloy Alfaro elnökségeihez köthető. Ekkor készült el például a kor csúcsteljesítményének tartott, Guayaquil-Quito vasútvonal. Az előzmények ugyanakkor 1860-ig, Gabriel García Moreno hatalomra kerüléséig nyúlnak vissza, akihez az

úgy érezték, nem részesülnek megfelelő mértékben abból a gazdagságból, amelynek megteremtéséhez ők járultak hozzá leginkább. Ezek a problémák azonban a jubileumi kötet lapjain – természetesen – nem jelennek meg.

ország újraegyesítése, és egy teokratikus, diktatoriális rendszer kiépítése kötődik. Különösnek tűnhet, hogy a rendkívül konzervatív García Morenót Ecuadorban a modernizáció előfutárának tekinthetjük. A rejtély nyitja, hogy García Moreno számára a legfőbb cél az ország területi integritásának megtartása volt, ehhez a modernizáció pedig egy hathatós eszköz. Az elnök támogatta például a vasútépítést, mert ettől a belső kohézió fejlődését és gazdasági előnyöket remélt, illetve szükség esetén – például, ha veszély fenyegetné a határokat – a katonaságot is gyorsabban lehetett mozgatni. Országglása alatt⁸ készült el Ecuador sík, tengerparti részén egy 45 km-es szakasz, Yaguachi-Milagro-Naranjito állomások között, Ecuador első vaspályája. A nagy áttörésre, a transzandoki vonal kiépítésére, azonban még várni kellett.

Latin-Amerikában a vasútvonalak a 19. század végén és a 20. század elején látványos növekedésen mentek keresztül. 1880-ban a szubkontinens mindössze 10 ezer km vaspályával rendelkezett. A vonalak hossza az első világháború idejére már megtízszereződött, 1930-ra pedig 120 ezer km körül járt. A növekedés azonban nem egyenletesen oszlott el. A vonalak többsége három országban koncentrálódott: 30 százalékuk Argentínában, 24 százalékuk Mexikóban, 22 százalékuk pedig Brazíliában épült.⁹ Ecuadorban a domborzati viszonyok rendkívül megnehezítették és költségessé tették az építkezést.¹⁰ Az ország elnöke, Eloy Alfaro, azonban így beszélt a Kongresszus előtt 1898-ban: „Mindig is úgy véltem, hogy vasút nélkül egy forradalom csak múlandó, meddő és nevetséges lehet. Bármely, modernizációhoz vezető út, az álmaim, a lázálmaim, az egyetlen programom, egy szóba sűrítetők: vasút.”¹¹

Tíz évvel később, 1908-ban megindult a közlekedés a Guayaquil-Quito vonalon. „A transzandoki vasút az ország számára a morális feltámadást és népének nagykorúsítását jelenti. A vasút óriási áldozatokba, hatalmas erőfeszítésbe kerül: pénzbe, könnyekbe és vérbe [hívták a világ legnehezebben megépíthető vasútjának is], de megéri, ha megveti leendő gazdagságunk és testvéri egyetértésünk alapját,”¹² – írta a megnyitó alkalmából egy korabeli lap. A közlekedés fejlődésétől a belső kereskedelem és piac növekedését, a Costa és a Sierra ellentétének enyhülését, nagyobb kohéziót és összetartást reméltek. A vonal a kor csúcsteljesítményének számított. Ezt az *El Ecuador en el centenario de la independencia de Guayaquil* nem is rejti véka alá. Sőt, közvetlenül a vasútvonalakkal kapcsolatos fényképek után szerepelteti a Chimborazo több mint 6000, illetve az El Tungurahua és az El Altar 5000 méter fölé magasodó, hófödte csúcsait, felidézve ezáltal

8 Eloy Alfaro 1895–1901 és 1906–1911 között irányította Ecuadorot. 1897–1901 illetve 1907–1911 között megválasztott elnökként, a többi évben pedig mint a hadsereg főparancsnoka illetve mint ideiglenes elnök.

9 Rivas, Ricardo 2000. Iberoamérica entre el umbral del siglo XX y la crisis de 1930, in: de Blas Zabaleta, Patricio (szerk.): *Historia común de Iberoamérica*, Madrid: EDAF, 439.

10 Nemcsak az építés volt költséges, hanem a fenntartás is. Utóbbira kevésbé számítottak. A folyamatos pályakarbantartás felemésztette a vasúti vállalat anyagi tartalékait. Így, amikor 1925-ben egy nagy áradás tönkretette a vonal egy részét, a cégnek nem volt fedezete a javításokra, s az államnak kellett közbelépnie. Ezzel megkezdődött az ecuadori vasút állami kézbe vétele, amely 1944-ben fejeződött be. A teljes államosítás a José María Velasco Ibarra kormány egyik első lépése volt. A közúti közlekedés előretörésével, illetve az anyagi források hiánya miatt, megkezdődött a vasúti hálózat leépülése. A hetvenes évektől az ecuadori vasút egyre rosszabb helyzetbe került, számos vonalat bezártak. A 21. század hozott változást, 2008-ban az ország vasútvonalait a nemzeti örökség részének nyilvánították, s ezzel párhuzamosan megkezdtek a felújítást, s a vasúti közlekedés újraindítását.

11 Durán, Santiago – Gros, Marcel – López, Luis – Montenegro, Névil és Villagómez, David 2010. *El Ferrocarril: Proyecto de unidad nacional*, AFESE (Asociación de Funcionarios y Empleados del Servicio Exterior Ecuatoriano) LIII, 262.

12 García Idrovo, Galo 2007. *El ferrocarril más difícil del mundo*, Alausí-Quito: Instituto de Investigación Histórica y Cultura Popular INIHI-CP, 208, forrás: *El Diario*, Quito, 25/06/1908

az Ecuador-kép részeivé vált hegyeket. Így az olvasó pedig minden bizonnyal nem feleli, hogy nem akármilyen, hanem egy transzandoki vasútról látott felvételeket.

Pénz és hatalom

A könyvben szereplő, bankokat bemutató fényképek tovább erősíthették a modernizációval kapcsolatos asszociációkat. A vasúthoz hasonlóan, a modern bankrendszer kialakulása is a 19. és 20. század fordulójához köthető Ecuadorban, némi 1860-as évekbeli előzménnyel. Utóbbi évtizedben, García Moreno elnöksége idején alakult meg számos pénzintézmény, mint például a Banco Luzárraga, a Banco Particular, a Banco del Ecuador (1868) és a Banco de Quito. Az első három Guayaquilben működött. Az egész korszakra jellemző, hogy a bankok többsége nem a fővároshoz, hanem a gazdasági élet központjához, Guayaquilhez kötődött. Itt volt a székhelye az 1890-s évek közepén alapított Banco Comercial y Agrícola pénzintézetnek is, amely jelentős szerepet kapott az 1895-ös liberális forradalom finanszírozásában.

A könyvben két guayaquili intézmény látható, a Banco del Ecuador és a Banco Comercial y Agrícola. Egy újabb korszakhatárhoz, az 1925-ös júliusi katonai felkeléshez és forradalomhoz kapcsolódik a Banco Central (Központi Bank), ezért a jubileumi kötetben már nem szerepel. Felállítására 1927-ben került sor.

A fizetőeszköz 1884 és 2000 között a sucre volt. Nevét José Antonio de Sucre tábornokról kapta. A sucre bevezetése után mintegy másfél évtizeddel, az akkori elnök, Eloy Alfaro rendelete alapján a függetlenségi harcok hőstét új helyen, a quitói katedrálisban (Catedral Metropolitana de Quito) helyezték örök nyugalomra, 1900-ban. Szintén ott nyugszik Juan José Flores, az 1830-ban megalakult Ecuador első politikai vezetője;¹³ illetve két másik ex-elnök, Gabriel García Moreno (1861–1865) és Ignacio Veintemilla (1876-1883).

Az említett történelmi személyiségek többsége, José Antonio Sucre és Juan José Flores, Gabriel García Moreno vagy Eloy Alfaro nem természetes halállal hunytak el. Az erőszak, a széthúzás és a belső gyengeség egyre inkább az országról alkotott kép részévé vált. Talán ennek megváltoztatása, nem mellesleg a területi követelésekkel is fellépő szomszédos országok kordában tartása, illetve, talán az első világháború óta eltelt rövid idő miatt, a kötetben kiemelt helyet kapott a katonaság. Több mint egy tucatnyi felvétel mutatja – ’és bizonyítja’ – az ecuadori fegyveres erők ütőképességét. Láthatjuk a kadétkolját, a növendékeket, a 2. számú Quito zászlóaljtag gyakorlatozás közben, és két hajót – némi túlzással a haditengerészet címszó alatt –, a *Libertador Bolívar* torpedórombolót és a *Cotopaxi* cirkálót.¹⁴

¹³ Az országot 1830 és 1845 között irányította.

¹⁴ Mindkét hajó Nagy-Britanniában készült, a Cotopaxi 1884-ben, a Libertador Bolívar 1896-ban. Mindkettőt Chilétől vásárolta meg az ecuadori kormány. A Cotopaxi és Bolívar neveket már Ecuadorban kapták. A perui–ecuadori határvitában, amely 1910-re fegyveres konfliktussal fenyegetett, csak nemzetközi nyomásra maradt el az összecsapás, az ecuadori kormány mindkét hajónak komoly szerepet szánt. A Cotopaxi vulkánról elnevezett 300 tonnás cirkáló, melyet időközben átkereszteltek az 1822-es pichinchai csatában 18 évesen hősi halált halt zászlóvivőre (Abdón Calderón), bevetésre került (csaknem 60 évesen!) az 1941-es perui–ecuadori fegyveres határkonfliktusban. Ma múzeum.

A lehetőségek földje

Ecuador erős országgént jelenik meg, amely meg tudja védeni magát, ha a szükség úgy kívánja. Ugyanakkor termékeny és gazdag; a lehetőségek földje, ahol jelentős vagyoni lehet szert tenni. A könyv lapjain magánbirtokok (hacienda) és elegáns villák sorát találjuk. Szerepel a tulajdonosok neve – néha még személyesen is láthatók a fotókon –, így megismerkedhetünk a Costa elitjével. Közéjük tartoztak az Aspiazu, Baquerizo Moreno, Caamaño, Gangotena, Illingworth, Larrea, Morla, Noboa, Rodríguez Bonín és Seminario családok.

Megjelenik a gazdasági háttér is: az ország termékei közül a kakaó, a cukornád, a szarvasmarha, a kőolaj és a só kerül bemutatásra. Elsőként és legrészletesebben a kakaó szerepel. A kakaó termelése az ipari forradalom után nőtt meg, a növekvő világpiaci igények révén válhatott a 20. század eleji Ecuador meghatározó exportcikkévé. Az 1890-es években évi átlag 18 334 tonnát adtak el, az 1910-es években már több, mint a kétszeresét, 41 566-ot.¹⁵ Utóbbi évtizedben a kakaó az ecuadori export értékének kétharmadát adta. A 19-20. század fordulóján Ecuador a világ első számú kakaótermelője volt, 1895-ben 20,9; 1900-ban 18,3 százalékos világpiaci részesedéssel. Ez a húszas években csökkent 10% alá, akkor, amikor járványok tizedelték a termést (*monilla*, *escoba de bruja*), s amikor Amerika vezető szerepét Afrika vette át a kakaópiacon. Míg 1900-ban az Újvilág exportálta a kakaó 81,2 százalékát, a fekete kontinens pedig a 15,6 százalékát, addig az arányok 1930-ra 32,5 (Amerika) illetve 64,1 százalékra (Afrika) változtak.¹⁶ 1920 és 1923 között Ecuador exportja, amely évi 20 millió dollár körül mozgott, kevesebb, mint a felére zsugorodott össze. A nemzeti fizetőeszközt le kellett értékelni, az árak elszabadultak. A kakaó-boom vége politikai krízisbe torkollott.¹⁷ Utóbbiak azonban a kötetben nem kerülnek említésre.¹⁸

Ecuador nyersanyag-termelőként integrálódott a világpiacba, annak ingadozásaitól nagymértékben függött. Innen ered az ecuadori gazdaság ciklikus jellege. Minden kornak voltak domináns termékei, s ezek az igényekhez igazodva, változtak. Érdekes, hogy a kötet fényképfelvételein a mezőgazdasági exporttermékek közül csak a kakaó, a cukornád és a fa jelenik meg. Szerepelhetett volna még a gyapot, dohány, vanília, kókusz, ananász, narancs, kávé és a kinin.¹⁹ Hiányzott az elefántsontpálma gyümölcsének kemény magja (*tagua*) is. A növényi elefántsonznak a 19. század utolsó harmadában kezdett megnőni a kivitele, s 1915-ben már az összes export nagyjából egy tizedét adta.²⁰ A tagua magokból a célországokban eleinte gombokat, majd bútorok fogantyúit és játékokat készítettek. Mivel nem volt alapvető élelmiszer, krízisidőszakokban, mint az első világháború vagy a gazdasági világválság, az világpiaci igény iránta minimálisra csökkent.

15 Productos agrícolas más importantes. El Cacao, en: CEPAL 1954. *El Desarrollo económico del Ecuador. Estudio realizado por la Secretaría de la Comisión Económica para América Latina*. Mexikó: ENSZ, 403.

16 CEPAL, i.m. 407.

17 Bethell, Leslie (szerk.) 2002. *Historia de América Latina. 16. kötet, Los países andinos desde 1930*, Barcelona: Cambridge University Press – Crítica, 261–262.

18 A kakaó-ciklusról részletesebben, lásd Miño Grijalva, Wilson 2011. El auge cacaotero en el Ecuador, in: Ayala Mora, Enrique (szerk.): *El crimen de El Ejido. 28 de enero de 1912*. Ecuador: Corporación Editora Nacional – Universidad Andina Simón Bolívar, 7–16.

19 A felsorolt termékek mind szereltek az 1889-es párizsi vilákiállításán az ecuadori pavilonban. Lásd, Bravo, Luis 1890. *América y España en la exposición universal de París de 1889*. Párizs: Imprimerie Administrative Paul Dupont, 98–99.

20 Hidrovo Quiñónez, Tatiana 2006. Manta: una ciudad-puerto en el siglo XIX. Economía regional y mercado mundial, *Procesos* (Revista Ecuatoriana en Historia) XXIV, 97.

Az 1920-as évek újdonságai közé számított, hogy kőolaj-lelőhelyet találtak a Santa Elena-félszigeten. Ennek magyar vonatkozása, hogy a Kir. Magyar Földtani Intézet igazgatója, ifjabb Lóczy Lajos (Budapest, 1891 – Rio de Janeiro, 1980) 1923–24-ben Ecuadorba vezetett expedíciót, amelynek során „elkészítette a délnyugatecuadori partvidék, a Santa Elena-félsziget topográfiai és geológiai térképét 1:100.000 mértékben. Azonkívül az Andok keleti lejtőjén, az ismeretlen Orientén kutatott, a Río Pastaza, az Amazonas baloldali mellékfolyója felső folyásánál. A térképkészítés kemény munkáján kívül kijelölte a petróleumfúrásra alkalmas pontokat.”²¹ A harmincas években Lóczy visszatért Dél-Amerikába, Ecuadorban és Peruban végzett rétegtani kutatásokat. Az *El Ecuador en el centenario de la independencia de Guayaquil* kötet összeállítói nagy jelentőséget tulajdoníthattak a Santa Elena-félszigeti kőolajlelőhelynek, hiszen részletesen, tizenkét felvétel segítségével mutatkozik meg a könyvben.

Látható még néhány fotó a bőr- és textiliparral illetve a cipőgyártással kapcsolatban. Nem szerepelnek viszont kalapok. A trópusi, Manabí régióban készített kalapok (*sombrero de paja-toquilla*) az ország hagyományos termékének számítottak, azonban panamakalap néven váltak ismertté,²² és sokan ezért azt hitték, hogy ezeket a terméket Panamában gyártják. Érdekes, hogy egy másik exportcikket, a kínafa kérgét sem Ecuadorhoz, hanem Peruhoz kötötte a nagyvilág. Ennek az volt az oka, hogy a gyarmati időszakban a perui alkirályságból került Európába, ahol jezsuita por, illetve angolszász nyelvterületen *Peruvian bark*, azaz perui kéreg néven lett ismert. A gyarmati rendszer szétesése után a Peru szó jelentése az alkirályságról egyetlen országra szűkült.

Következtetések

A jubileumi kötet célja éppen az volt, hogy az olvasónak megmutassa a kevésbé vagy korábban félreismert Ecuadorot. Több mint 160 oldalon keresztül láthatunk fényképfelvételeket többek között emlékművekről, politikai intézményekről, templomokról, tudományos és kulturális létesítményekről, utakról, hidakról, a guayaquili kikötőről, a tranzandoki vasútvonalról, bankokról, parkokról, villákról, haciendákról és még sorolhatnánk. Az utolsó kép a quitói Hotel Metropolitanót mutatja. Akár turisztikai fogásnak is tűnhet, ami egy kicsit váratlan lenne egy olyan könyvtől, amelynek elején José Luis Tamayo (Ecuador elnöke 1920 és 1924 között) egész oldalas fényképe található, hiszen az ország vezetőjének jelenléte a kiadványnak hivatalos jelleget kölcsönöz. Valójában az ecuadoriak számára a könyv lezárása logikus. A mű a függetlenségi harcokkal kezdődött, s azokkal is végződik. Az 1910-es években épült szálloda helyén állt ugyanis az az épület, amelynek erkélyéről Manuela Sáenz (1797–1856) a Quitóba győztesen bevonuló Simón Bolívarnak virágkoszorút dobott. Ekkortól lesz társa és a függetlenségi mozgalom kiemelkedő szereplője. Ezt egy, az 1920-as években az Amerikai Egyesült Államokban élő olvasó persze nem feltétlenül tudta, de nem is az volt a könyv célja, hogy Ecuador múltjáról szolgáljon részletes információkkal. A jelent és a jövő lehetőségeit kívánta bemutatni, egy modern illetve modernizálódó országot.

21 Baktay Ervin – Juhász Vilmos – Temesy Győző 1938. A Föld felfedezői és meghódítói IV. Észak-Közép- és Dél-Amerika, Budapest: Révai Irodalmi Intézet, 440–441.

22 A Panama-csatorna építése miatt.

Felhasznált irodalom

- Aviles, Jurado (szerk.) c. 1925. *El Ecuador en el centenario de la independencia de Guayaquil, 9 de octubre de 1920. 1820–1920*, New York: De Laisne & Carranza.
- Baquero Méndez, Daniel – Mieles López, José David 2014. Los ‘booms’ en perspectiva: cacao y banano, *Foro Economía Ecuador*, Revista de Análisis y de Divulgación Científica de Economía y de Empresa, <http://foroeconomiaecuador.com/fee/los-booms-en-perspectiva-cacao-banano/>, letöltés: 2015. augusztus 3.
- Bravo, Luis 1890. *América y España en la exposición universal de París de 1889*. Párizs: Imprimerie Administrative Paul Dupont.
- Bustos Lozano, Guillermo 2010. La conmemoración del primer centenario de la independencia ecuatoriana: los sentidos divergentes de la memoria nacional, *Historia Mexicana* LX, 1, 473–524.
- Carcelén Cornejo, Ximena – Compte Guerrero, Florencio és del Pino Martínez, Inés 2006. Ecuador en el centenario de la independencia, *Apuntes* XIX, 2, 236–255.
- CEPAL 1954. *El Desarrollo económico del Ecuador. Estudio realizado por la Secretaría de la Comisión Económica para América Latina*. Mexikó: ENSZ.
- Deas, Malcolm 2008. Colombia, Ecuador and Venezuela, c. 1880–1930, in: Bethell, Leslie (szerk.): *The Cambridge History of Latin America, 5. kötet, c. 1870 to 1930*, Cambridge: Cambridge University Press, 663–670.
- Durán, Santiago – Gros, Marcel – López, Luis – Montenegro, Névil és Villagómez, David 2010. El Ferrocarril: Proyecto de unidad nacional, *AFESE* (Asociación de Funcionarios y Empleados del Servicio Exterior Ecuatoriano), LIII, 261–280.
- García Idrovo, Galo 2007. *El ferrocarril más difícil del mundo*, Alausí-Quito: Instituto de Investigación Histórica y Cultura Popular INIHI-CP.
- Hidrovo Quiñónez, Tatiana 2006. Manta: una ciudad-puerto en el siglo XIX. Economía regional y mercado mundial, *Procesos* (Revista Ecuatoriana en Historia) XXIV, 83–106.
- Miño Grijalva, Wilson 2011. El auge cacaotero en el Ecuador, in: Ayala Mora, Enrique (szerk.): *El crimen de El Ejido. 28 de enero de 1912*. Ecuador: Corporación Editora Nacional – Universidad Andina Simón Bolívar, 7–16.
- Rivas, Ricardo 2000. Iberoamérica entre el umbral del siglo XX y la crisis de 1930, in: de Blas Zabaleta, Patricio (szerk.): *Historia común de Iberoamérica*, Madrid: EDAF, 435–490.
- Whymper, Edward 1892. *Travels amongst the Great Andes of the Ecuador*, London: John Murray, 1892.
- Wiener Károly [é.n.]. A cacao honában, in: Simonyi Jenő (vál.): *Az új világ. Kalandozások Amerika művelt és vad vidékein. Utirajzok és életképek kiváló utazók leírásai-ból*, Budapest: Singer és Wolfner, 201–204.